

J. JANEŽIČ:

Ustroj osnovnih šol drugje in pri nas.*

Šola preteklosti, ki žal pri nas še v bistvu živi, je razdelila učence v razrede po njihovi starostni dobi. Tako so bili in so učenci istih let vpisani v isti prvi razred, izzveza se le one, ki spadajo med takozvano abnormalno defektno deco. Najsrčnejši med njimi so potisnjeni v pomožno šolo in razred (tam kjer ti razredi postojajo), drugi manj srečni pa čakajo svojega duhovnega dneva, običajno v slabih razmerah, v katerih se jim njihov duh sploh ne more razviti.

Sistem Herbartove šole živi pri nas še zelo močno. Še danes smatrajo mnogi odločno in nadzorovani faktorji, da razvoj učenca in njegov uspeh zavisi izključno od šole same, t. j. učenec se razvija v onem tempu, v katerem se v šoli dela in v oni smeri, v katero ga šola napoti, tako, da ta šola ne priznava principa spontanega in svobodnega razvoja učenca. Tako razdelitev nam je dala takozvane mešane (heterogene) razrede, v katerih seveda ne more postojati individualizacija (diferencijacija) pouka. V teh heterogenih razredih se pojavlja vsako leto večji ali manjši procent učencev, ki niso mogli zadostiti predpisani snovi ter so zaradi tega morali razred ponavljati. Da se temu zlu odpomore, so merodajne oblasti podvezle razne mere. Znižalo se je število učencev v razredu, učni načrti so se prilagodili razmeram, učno osobje se je pritegnilo k intenzivnejšemu delu itd. Čudno je pa pri vsem tem dejstvo, da vse te mere niso pokazale onega rezultata, ki se ga je pričakovalo. S poizkusi je šlo dalje, in sicer v drugem pravcu. Iz razredov so pričeli izločevati manjnadarjene učence.

Tako je nastal v Nemčiji v Halle leta 1863. prvi pomožni razred, ki je postal pri osnovni šoli. Ta razred predstavlja torej prvo osnovo pomožnih šol. Moram pa pripomniti, da ni nastal na osnovi pedagoško znanstvenih raziskovanj, nego popolnoma slučajno, iz praktične vidike.

Ugotovili so, da je v osnovni šoli v Halle zelo velik del učencev, ki ne izkaže nobenih učnih uspehov ter da so ti učenci direktno balast drugim učencem. Izključiti od pouka jih niso mogli — ohraniti jih v razredu pa zopet niso mogli. In zato je šolski odbor v Halle sklenil, da se zanje ustanovi poseben razred. Prvi pa, ki je resno in sistematično uvedel v pedagogiko princip organizacije pomožnih razredov, je bil šolski svetnik dr. Sickinge v Manheimu.

On opisuje svoje delo približno takole: »Leta 1829. ni uspelo 50% vpisanih učencev v Mannheimu, da dovrši običajno osemletno osnovno šolo. Odšli so v praktično življenje brez znanja one učne snovi, ki jo zahteva osnovna šola.

Smatramo, veli on dalje — da je naloga šole, da otroka pripravi za življenje v družbi. Zaradi tega se mora pouk vršiti v masi (Massenerziehung), t. j. v javnih šolah, kjer se učenci šolajo brez ozira na stan, vero itd.

Ali te šole morajo izpolniti dva pogoja: 1. Naj vsako dete dela toliko, kolikor mu njegove duševne in telesne sile dopuščajo.

2. Da se od učenca ne zahteva več napor, kolikor ga je v stanu izdržati.

To bo pa seveda samo v tem slučaju, ako se v en razred zbere vso ono deco, ki se znatno ne razlikuje po svojem duševnem razvoju. Na ta način se ustvari takozvani homogeni

* Opomba: Del podatkov je posnetih po predavanjih profesorja višje pedagoške šole v Beogradu g. Milorada Vanlića.

razred. Na podlagi tega se mora poleg razdelitve učencev v vertikalnem pravcu uvesti istočasno razdelitev učencev v horizontalnem pravcu.

Tako je osnoval Sickinge sistem, ki ga nazivamo mannhajmski. Njegov sistem izgleda takole: »Vzemimo prvi razred, ki sestoji v horizontalnem pravcu iz treh prvih razredov, in sicer:

1. prvi redni normalni razred (Normalklasse),

2. prvi pomožni razred (Förderklasse — Hilfsklasse) — za učence katerih duhovni razvitek je slabši ali so duhovno zaostali,

3. prvi posebni razred (Sonderklasse) — za abnormalne učence, ki se še lahko šolajo. Istotako je seveda razdeljen drugi razred, tretji itd. Ostale abnormalne učence se oddeli v zavode (gluhonemi, slepi, imbecilni, idioti) itd. Pripomniti pa moram, da se na pomožne in posebne razrede polaga velika važnost. Učni načrt je prilagojen duševnemu razvoju učencev, število učencev je majhno, da je omogočen individualen pouk, učitelji morajo imeti posebno usposobljenost.

Mannhajmski sistem zavzema v Nemčiji že velik porast, tako, da imajo večji centri že dobro organizirane pomožne in posebne razrede in šole (Berlin, Drezden, Leipzig, München, Hamburg itd.).

Kako pa je v drugih državah? Italija je za nami, zato njenega šolstva ne bom omenjal. Francija ima dobro razvite zavode za gluhone (Pariz), dočim pomožna šola v praksi ni razvita. Zjedinjene države, kjer se je vprašanje duhovno zaostale dece pričelo razvijati šele začetkom tega stoletja, so dosegle že lepe rezultate. Razvoj organizacije osnovne šole je izšel v glavnem od strani pedagogov in psihopatologov. Veliko zaslugu ima univ. prof. Lewis Terman v Stanfordu.

Na podlagi znanstvenih izjavanj je ustanovil direktor Dickson v Oaklandu leta 1918. poseben sistem osnovne šole. Podaljšal je še horizontalno snov ter tako ustvaril pet paralelnih razredov enega in istega razreda, kateri slede:

1. atypical classes (Sonderklassen, Idi- otenanstalten, Sammelklassen),

2. speciel opportunity classes (Förder- klassen),

3. speciel limited classes (Hilfsklassen),

4. normal classes (Normalklassen),

5. speciel accelerated classes (Begabten- klassen).

Švica ima tri sisteme, in sicer po svojih kantonih, to so: bazelski, valorbski in ženevski. Valorbski sistem razdeli učence na četrtnine, in sicer gre 1/4 v razred za nadarjeno deco 3/4, t. j. polovica vseh v redni razred, a zadnja četrtina v pomožni razred. Razdelitev vršijo že v otroških vrtcih, v katerih se zahteva od dece, da se uči že čitanja, ker čitanje služi v tem sistemu kot najmerodajnejše za razdelitev.

Učenci so tako razdeljeni v tri grupe: A. nadarjeni, ki dovrše obvezno šolanje v šestih letih, dočim ga B. redni, dovrše v osmih letih, a slabonadarjeni C. prično šolanje eno leto pozneje in ga dovrše s 16, oziroma 18 letom starosti.

V Bazlu (bazelski sistem) so pomožni razredi samo za žensko deco.

Ženevski sistem, ki ima tri paralele enega in istega razreda, ima pred drugim to prednost, da obče ne pozna ponavljačev, ker se ponavljače iz normalnih razredov prevede v pomožne razrede iz pomožnih pa v posebne

panjem pridobil srca vseh domačinov. Od 4. aprila 1912. do 9. septembra 1924. je bil učitelj v Vuzenici, od takrat do svoje smrti pa šolski upravitelj istotam.

Tukaj je deloval pri vseh narodnih in humanitarnih društvih z vso vncmo v predpreobratni in medvojni dobi, v kolikor ni bil pritegnjen k vojaški službi ter po preobratu. Vsa društva ga bodo težko pogrešala. Bil je soustanovitelj sedanjega učiteljskega društva za mariborski okraj ter nekaj let njegov predsednik. Za zasluge pri delovanju na nacionalnem, humanitarnem in šolskem polju je bil odlikovan z redom sv. Save.

Njegova smrt ni zadela bridko samo njegove žene Ruže, roj. Kogelnik, s katero je živel v idealnem zakonu komaj 6 let, njegovega petletnega sinčka-edinčka Joška, njegove stare ljubeče matere in edine sestre Berte, ampak tudi vse njegove tovariše, ki so izgubili z njim gotovo najboljšega tovariša v okraju, ki ni kazal tovarštva samo z besedo, ampak tudi vsikdar in povsod v dejanjih. Bil je najvestnejši član stanovske organizacije, ki je dolžnosti do organizacije izvrševal radevoljno in vestno. Še nekaj dni pred svojo smrtjo je nakazal stanovskemu društvu članarino ter bil tako član društva še v mesecu po svoji smrti.

Kako zelo je bil priljubljen pri vseh, saj gotovo ni imel sovražnika v vsem okolišju, je pokazal njegov veličasten pogreb. Cela Dravska dolina, Maribor, Prevalje in Slovenjgratec so se zbrali o priliki pogreba, da mu izkažejo zadnjo čast. Tako veličastnega pogreba ne pomnijo Vuzeničani! Zelo ganljivo je bilo slovo njegovih učencev od svojega ljubljene učitelja. Vsak je prinesel šopek cvetlic v tresočih ročicih in ga s solzami v očeh položil na prerani grob.

Naj Ti bude lahka svobodna jugoslovanska zemlja, ki katere osvoboditvi si doprinesel tudi Ti svoje najboljše moči. I čil si se sicer od nas, a Tvoj spomin ostane večno med nami! Mirko Lešnik.

Seveda odloča o prevedbi posebna komisija. V nasprotnem smislu se pa zopet lahko prevede učence iz pomožnih razredov v normalne. Celotna razdelitev šole v Švici pa bazira na francoskem sistemu, ki razdeli osemletno osnovno šolo v vertikalnem pravcu v nižjo, srednjo in višjo.

Podal sem nekaj važnih sistemov osnovne šole, ki so v moderni pedagogiki želi že lepe uspehe. Gotovo je, da si vsak sam o njih ustvarjaj svoje mnenje. Vsak sistem ima dobro in morda tudi slabo stran. Natančno bi analizirala seveda šele praksa.

Tudi pri nas izločujemo slabonadarjene učence v takozvane pomožne razrede. Če je ta naziv posrečen dvomim, ker so ti razredi vse prej kot pomožni. Mislim, da bi veliko manj grešili, če bi jih nazivali zdravstvene ali pomožne, kot jih nazivajo Srbi in Hrvati. Gotovo je, da se bo eden ali drug sistem tudi pri nas razvil. Saj se to vprašanje od merodajne strani uvažuje. Preskrbljeno je tudi za izobrazbo učiteljev za defektno deco. V Beogradu posluje že drugo leto enoletni tečaj za učitelje defektne dece. Resno je pa mnenje, da bi se študijska doba zaradi ogromne snovi podaljšala in prenesel ves študij na univerzo.

Splošne vesti.

VABILO

na sejo širjega sosveta UJU — poverjeništvu Ljubljana, ki bo 1. februarja 1931. v risalnici državnega moškega učiteljskega v Ljubljani. Začetek ob 8. uri zjutraj.

Dnevni red:

1. Otvoritev po poverjeniku in ugotovitev sklepčnosti.

2. Poročila funkcionarjev:

a) tajnika,

b) blagajnika,

c) urednika.

3. Učiteljska gospodarska poslovalnica.

4. Učiteljska domova v Ljubljani in Mariboru.

5. Samopomoč za otroke učiteljev in učiteljic

6. Pevski zbor UJU.

7. Banovinska šolska razstava.

8. Samostojni predlogi.

9. Slučajnosti.

Opomba: Člani širjega sosveta so vsi predsedniki okrajnih učiteljskih društev, odnosno njih namestniki in vsi člani ožjega sosveta. Sejo smo sklicali izjemoma v Ljubljano zaradi zabavnega večera, ki ga priredi pevski zbor UJU istega dne zvečer v dvorani Trgovskega doma v Gregorčičevi ulici. — Samostojne predloge pošljite poverjeništvu do 28. januarja t. l., ker se na pozneje došle ne bomo ozirali.

Udruženje jugoslovanskega učiteljstva — poverjeništvu Ljubljana, dne 12. jan. 1931.

Andrej Skulj, s. r., Josip Kobal, s. r., poverjenik. tajnik.

— Sprejemanje strank pri kr. banski upravi — prosvetni oddelek. Na zadnji seji širjega sosveta je zastopnik Brežiško-sevnjskega učiteljskega društva iznesel naravnost gorostasne primere, sredstev, ki se jih poslužujejo nekateri člani na škodo svojih tovarišev. Širji svet je napravil z ozirom na to primerne sklepe, ki jih je poverjeništvu izneslo na merodajnih mestih in so zadeve že povečini urejene v zmislu želja učiteljstva. Dogajali so se celo slučajji, da so poedinci iznašali očitke napram oblasti, ako jim ni uprava povsem ugodila ali celo ovadbe o svojih kolegih. Ko pa se je prizadetega konkretno pozvalo na odgovor, se ji je izmikal in izmaknil. Da se uredi razmere in se ustvari tudi neka zdrava službena stanovska morala, je izdala kr. banska uprava sledeči odlok:

»Kraljevska banska uprava opoča, da se učiteljstvo ne ravna po predpisu, s katerim so določeni uradni dnevi za sprejemanje strank pri prosvetnem oddelku banske uprave. Tudi prihaja učiteljstvo pogostokrat v urad zaradi stvari, ki spadajo ne v področje sreskih načelnikov, pač pa celo šolskih upraviteljev ali krajevnih šolskih odborov. To je ovira za uradništvo, da ne more pri najboljši volji izvrševati tekočih poslov. Zato se odreja:

1. Uradna dneva za sprejemanje strank pri prosvetnem oddelku banske uprave sta izključno torek in četrtek od 10. do 12. ure.

2. Na osnovi člena 93. uradniškega zakona sme uslužbenec uradno občeavati z višjimi oblastmi samo po starešini urada, v katerem slušbuje.

3. Vsak posetnik mora brezpogojno imeti za obisk dopust in potrebno dovoljenje neposrednega starešine ali sreskega šolskega nadzornika.

Učiteljstvo naj se zglašva v prvi vrsti pri šefu za osnovni pouk ali osnovnošolskih referentih; v drugi vrsti naj po neizogibni potrebi prihaja k načelniku oddelka.

4. Z vsakim posetnikom se bo tuuradno sestavil zapisnik, ako bo prihajal z obdobji vami ali ovadbami.

— Slabo nas razumejo. Glasilo učiteljstva meščanskih šol piše: »Pozivamo naše drugove(ce), koji su članovi UJU, da ovim načinom ne prečuju u ledja Savezu i da na svim mestama solidarno brane i promiču zajedničke interese građanskih škola i njenih nastavnika(ca). — Dopis se namreč bavi s pomenikom UJU glede razvrštanja in zahte-

va, da se učitelji meščanskih šol uvrste med profesorje in učitelje narodnih šol. Piše: naj si da razloži spomenico UJU ter bo v del, da mu je z njo ustrezno. Lahko bi si prihranil pišico!

— Pevski zbor UJU učiteljstva. Turneja po Jugoslaviji in Rumuniji pod pokroviteljstvom Nj. Vel. kraljice Marije se bo vršila od 3. do 16. marca 1931. Za enkrat so določeni koncerti v sledečih mestih: V Zagrebu 3. marca, v Beogradu matineja v dvorani univerze 4., 5. koncert v gledališču, 6. koncert in matineja v Novem Sadu, 7. koncert in matineja v Subotici, 8. koncert v Timioari, 9. marca vožnja v Bukarešto, 10. koncert in Bukarešti, 11. ogled Bukarešte, 12. povratek, 13. marca koncert v Somboru, 14. koncert v Osijeku, 15. koncert v Sisku, 16. marca povratek v Ljubljano. V vseh mestih so pokazali merodajni faktorji, na čelu z učiteljstvom veliko razumevanje in naklonjenost, za težnje pevskega zbora. V Beogradu je prevzelo celotno ureditev našega bivanja tamkaj učiteljsko pevsko društvo »Marinković«. Za vsestransko in vzorno našaduriranje programa je neobhodno potrebna točna udeležba vsega članstva pri pevskih tečajih. — Odbor.

— Društvo učiteljic v Ljubljani. Odborova seja se bo vršila v nedeljo, dne 18. januarja t. l. ob 10. uri v sobi odsekov poverjeništvu UJU (Učiteljska tiskarna, spodnje poslopje, desno stopnjišče). Na programu je tudi razgovor o poročeni in neporočeni učiteljici v službi. Vabimo vse tovarišice ožjega in širjega odbora — in tudi one, ki jim je na srcu naš lastni napredek. Tajnica.

— Zabavni večer pevskega zbora UJU. V svrhu organizacije zabave se je sestal odbor, v katerem je častno zastopano ljubljansko učiteljstvo, poverjeništvu in pevski zbor. Zabava se bo vršila 1. februarja ob 20. uri v vseh prostorih pravkar dograjenega in luksurijsko opremljenega Trgovskega doma. Postrežba je v rokah ljubljanskih tovarišev in tovarišic, kar je poročstvo, da bo dobra in po primerni ceni. Vstopnice à 10 Din so v predprodaji v Učiteljski knjigarni, lahko se pa rezervirajo tudi pri odboru pevskega zbora. Pri zabavi sodeluje orkester tov. Švare »Odeon«. Opozorjamo na to prireditvev poleg ljubljanskih, posebno tudi okoliške tovarišice in tovarišice in jih prosimo, da si rezervirajo vstopnice v naprej.

— Ljudska Samopomoč v Mariboru naznanja vsemu prebivalstvu Dravske banovine, da je ustanovila z novim letom 1931. četrt skupino z oddelki A/III, B/III, C/III, D/III, v katere se sprejemajo zopet vse zdrave osebe od 51. do 90. leta, toda le samo v omejenem številu. Zahtevajte torej nemudoma tozadevne pristopne izjave.

Pokret učiteljic.

Iz delovanja »Društva učiteljic«.

I. V torek, dne 30. decembra 1930. se je vršil občni zbor »Društva učiteljic«, katerega se je udeležilo precejšno število tovarišic iz vse Dravske banovine.

Predsednica tov. Vodetova otvorila zborovanje s pozdravom na navzoče, posebej pa še pozdravi tov. Jelo Levstikovo in Crnetovo kot zastopnici mariborskega društva. — V lepo zasnovanih besedah se spominja pokojne tov. Gusti Kolnikove, ki se je bolj kot sestrsko spomnila svojih tovarišic in jim v svoji oporoki naklonila vse svoje imetje za »Dom učiteljic«. Nadalje omenja med drugim združitve »Društva učiteljic v Ljubljani« z mariborskim društvom v eno organizacijo in stik s hrvatskimi in srbskimi kolegijami v svrhu reševanja skupnih naših interesov.

II. Iz poročil društvenih funkcionarok se je razvidelo, da društvo lepo napreduje — v moralnem, kakor tudi v gnotnem oziru. Število članic narašča, kar priča, da so se tovarišice začele zavedati potrebe skupnosti.

III. Nato je sledil kratak, a jedrnat govor tov. Vite Zupančičeve o »Domu učiteljic«. Govorila je v vzpodbudo tovarišicam, da naj vendar saj nekoliko tudi skrbje zase, za svoje stanovske kolegince, da bo končno zrasla prepotrebna stavba »Dom učiteljic« v ponos vsemu našemu stanu. Tudi ona se je spomnila v prisrčnih besedah pokojne, dobre tov. Kolnikove, tako da se nam je zdelo, da še biva med nami, da še slišimo njo, ko je gov. V. Zupančičeva dobesedno citirala njene besede, kadar je govorila o »Domu«. Z navdušenjem smo sledile njenemu govoru in po kratki stvarni debati, katere se je udeležilo več kolegij, se je izvolil pripravljalni odbor, ki mu bo poverjena naloga prirediti s prvim delom za »Dom«.

IV. Kot glavno točko dnevnega reda je razvila predsednica tov. A. Vodetova podrobni program dela za bodoče leto: Mnogo posla nam bo dala notranja organizacija društva — tudi »Dom« bo treba krepko prijeti v roke. — Da se bomo s tovarišicami bolje spoznale in se bo med nami pojačila zavest skupnosti, smo sklenile, da bodo naše seje javne ter po možnosti s predavanjem organizatorične, pedagoške in sociološke vsebine.

V. Pri volitvah je bil soglasno izvoljen prejšnji odbor, in sicer: A. Vodetova predsednica, M. Skabernetova podpredsednica, A. Celnarjeva tajnica, J. Čučkova blagajničarka, M. Polakova in L. Kosova odbornici.

VI. Tov. Levstikova je podala nekaj predlogov, ki so bili sprejeti že na občnem zboru v Mariboru in so se tudi pri nas sicer po živahni debati vendar sprejeli, in sicer:

1. Na srednjih šolah naj se zahteva od učiteljic za ročna dela popolno pedagoško izobrazbo.

2. Pri sprejemu na učiteljske naj se pri izpitu iz petja ne postopa preveč rigorozno z ozirom na pomanjkanje posluha.